

Zaanlander 8 maart 1988

Domineestuin is een dorp binnen een dorp
ZAANDIJK – „Wat moet je nou met die houten hokken waar de armoe vroeger woonde?“, schijnt de toenmalige wethouder gezegd te hebben toen de stichting Domineestuin tien jaar geleden aankwam met haar plannen om het Zaadijkse buurtje 'achter de kerk' te behouden.

„Begrijpelijk“, zegt Jan Duyvis, „hier hebben altijd de lager betaalde arbeiders gewoond, de werkers in de houtindustrie en in de molens. Het was hier armoe troef. Wanneer je er als politicus altijd voor hebt geijverd om iedereen een goede woning te geven, vraag je je natuurlijk af wat voor waarde die woninkjes hebben. Toch zijn het die arbeiders geweest die met hun huisjes het gezicht van de hele streek hebben bepaald. Wij wilden dat oorspronkelijke gezicht bewaren.“

„De Zaanse Schans heeft niets oorspronkelijks, dat is alleen een visitekaartje. Een reservaat van huisjes die in de weg stonden bij de pogingen van de gemeente om Zaandam een grootstedelijk uiterlijk te geven.“

'De burgemeester van Domineestuin' wordt Jan Duyvis wel genoemd. Hij was één van de eerste bewoners van het buurtje bij het plan Donker en sinds 1982 is hij voorzitter van de stichting Domineestuin.

Tien jaar na de eerste plannen is de scepsis van de gemeente veranderd in enthousiasme. Eenentwintig vervallen huisjes achter de kerk hebben inmiddels plaats gemaakt voor evenzovele nieuwe woningen, die allemaal werden gebouwd volgens de richtlijnen van de stichting: houten huisjes met een bescheiden afmeting die het uiterlijk van de vroegere woningen benaderen.

„Het is nooit onze bedoeling geweest om historisch verantwoord te bouwen“, vertelt Duyvis tijdens een rondleiding door het buurtje. „Kijk, de achterkant van dit huis bij voorbeeld, dat is allemaal fantasie. Toch ziet het er heel leuk uit.“

Paadjes

Wel wilde de stichting het karakter van het buurtje bewaren. „Als dit initiatief er niet geweest was zou dit stukje Zaadijk nu waarschijnlijk verdwenen zijn“, zegt Jan Duyvis. „In wezen is dit het enige buurtje waar je de kenmerkende padenstructuur nog vindt. Wij hebben die paadjes, die vroeger zo het land in liepen, gehandhaafd en er huisjes neergezet van het type dat hier gestaan heeft. Het is echt het buurtje achter de kerk gebleven.“ Dat buurtje nadert nu snel zijn voltooiing. Onlangs sloeg burgemeester Duyvis de laatste eerste paal op het complex. Daarna zijn er nog drie gaatjes te vullen, maar die lokaties liggen net buiten het Domineebuurtje.

Met het uitgeven van een boekje over de geschiedenis van de Domineestuin wil de stichting deze zomer het gereedkomen van dit stukje Zaadijk vieren. Het boekje, dat wordt geschreven door Jan Pieter Woudt, gaat niet alleen in op de drie eeuwen oude historie maar laat ook de huidige bewoners aan het woord. Die hebben allemaal hun huis voor een groot deel zelf gebouwd.

Jan Duyvis timmerde zo'n anderhalf jaar aan zijn Zaanse huisje, waarvan het houten geraamte door een aannemer werd neergezet. „Je huis wordt dan echt een deel van je leven. Bij elke plank die hierin zit, hoort een verhaal.“ De stichting heeft alle reden om tevreden te zijn met het resultaat van alle huisvlijt: een schilderachtig buurtje, waarin volgens de bewoners alleen nog een plantsoentje ontbreekt.

Burenplicht

„Wat de bouw betreft is het wel geworden wat we ervan verwacht hadden“, zegt voorzitter Duyvis. „Maar wat we ooit ook in de doelstelling hadden, een buurtje maken waar ook die burenplicht van vroeger terug zou komen, dat is er niet helemaal uitgekomen. Je vindt het wel per pad en bij groepjes bewoners, maar in het algemeen lukt het toch niet. Het is wel een buurtje met een eigen sfeer, met een bepaalde charme. Vroeger was dit een soort gemeente binnen de gemeente, met een eigen padrecht en zo, pas in 1909 is het naar de gemeente Zaadijk gegaan.“

Je zou kunnen zeggen dat het nu weer een dorp binnen een dorp is. Iedereen kent elkaar, iedereen groet elkaar en helpt elkaar als dat nodig is. En af en toe is het ook wel een beetje Peyton Place."

Hoewel het bewaren van een authentiek stukje Zaandijk de grondslag was voor het plan, willen de bewoners geen museum maken van hun buurtje.

„Aan toerisme hebben we geen behoefte, maar daar zijn we ook niet zo bang voor. Veel Zaankanters weten niet eens dat dit er is en dat vinden we eigenlijk wel prima zo."

Zaanlander 25 januari 1984

ZAANDIJK - Geschrokken door de berichten die vorige week in het nieuws kwamen over bebouwing van het plan Koeman door aannemer Kuyt, besloot de Stichting Doineestuin haar eigen plannen voor het gebied in de openbaarheid te brengen. Dit plan moet als een alternatief dienen voor het plan Kuyt, wat de bouw van een ontbijthotel en een aantal woningen inhoudt.

Het plan, De Zwaan geheten, luidt de bouw in van 10 woningen in een stijl die overeenkomt met de vroegere bebouwing. 4 vrijstaande wningen en 3 percelen met twee onder een kap. Er wordt rondom een binnenplaatsje gebouwd dat als gemeenschappelijke ruimte voor de iwoners dienst zal doen. De geschiedenis van de Stichting Domineestuin gaat terug tot 1977 en de overgebleven huisjes op het terrein van de voormalige houthandel Donker in Zandijk gesloopt dreigden te worden. Op dat moment kwamen de eerste bestuursleden van de stichting in actie, kraakten de huisjes en begonnen met het oplappen ervan. In de beginfase was de gemeente wat afwachtend tegenover dit initiatief, maar in de op der jaren is het tot een goede samenwerking gekomen waar beide partijen van hebben geprofiteerd, het hele plan is in originele stijl optrokken en de gemeente zorgt ervoor dat de bestrating, verlichting en slotjes weer op de oorspronkelijke wijze hersteld worden. Paarsblauwe klinkers met een molgat voor de afvoer van het hemelwater, in het midden van de straatjes.

Zaanlander 3 februari 1983

Zaandijker Domineestuin voor sloophamer behoed
(Van onze verslaggeefster)

ZAANDIJK - „Als niet een stelletje enthousiastelingen destijds die zaak ter hand genomen had, was er nu van de Domineestuin niets meer over geweest“, zegt Jan Duyvis, de voorzitter van de Stichting Domineestuin te Zaandijk. In juni 1978 startten die enthousiastelingen als een soort actiegroep, kraakten daar op een gegeven moment enkele woningen die gesloopt dreigden te worden. Gisteren sloeg de chef van de afdeling Nieuwbouw en Monumenten van Bouw- en Woningtoezicht van Zaanstad, W. G. Konijnenberg, de eerste (mijl)paal van het inmiddels volwassen plan voor de oude Zaanse arbeidersbuurt. Het was de eerste paal voor Domineestuin 5, het toekomstige domein van voorzitter Duyvis. Op de fundering na gaat hij het pand zelf zetten, met behulp van burens en vrienden. Na de voltooiing zal hij op zijn beurt de burens zijn diensten aanbieden.

Hiermee wordt meteen de sfeer gekarakteriseerd die in het buurtje moet gaan heersen. Een sfeer, waar in sociale contacten en burenhulp, centraal staan. Het moet, aldus Duyvis, een buurtje worden waar mensen gezellig kunnen wonen, 't Wordt geen Zaanse Schans. De echte arbeiderswoningen moeten hier komen, zodat van de oud Zaanse houtbouw niet alleen de woningen van de upper-ten behouden blijven“.

Het buurtje achter de Zaandijker kerk, zoals het gebied vanouds werd genoemd, is bedoeld voor kleine gezinnen, paren en alleenstaanden. Het gaat om kleine woningen, gelegen aan smalle paden. In totaal zullen er 22 nieuwe woningen worden gebouwd, zes bestaande worden gerestaureerd.

Sloop

Mensen die geïnteresseerd zijn kunnen een kavel uitzoeken, zelf een ontwerp maken voor een oud-Zaan-se houtbouwwoning dat past bij de nog overgebleven bebouwing en dit voorleggen aan het stichtingsbestuur. Na de instemming van deze mensen kan een bouwvergunning worden aangevraagd bij de gemeente Zaanstad. De gegadigden worden eigenaar van de woning en dragen uiteraard zelf de kosten van de bouw. De grond wordt in erfpacht gegeven.

Men gaat er vanuit dat de gegadigden hun plannen realiseren door zoveel mogelijk zelfwerkzaamheid. Er kan gebruik worden gemaakt van materialen die de Stichting inmiddels heeft gekregen na de sloop van, de woningen aan het voormalige Zaagselpad, nu terrein van Cacao de Zaan. Ook een pand uit Zaandijk noord, Schans 2-4, behoort tot de bezittingen van de stichting, alsmede een woning uit de Oostzijde te Zaandam.

Kraken

Even een stukje geschiedenis. In juni 1978 dus staken wat mensen de koppen bij elkaar om te voorkomen dat steeds meer oude woninkjes aan de Domineestuin, het Langepad en de Nieuwevaart werden dichtgetimmerd. De praktijk was dat na het dichttimmeren de huisjes al gauw in brand raakten.

Op een gegeven moment was het weer zover dat een woning werd dichtgetimmerd. Secretaris René Sman: „Dat was niet alleen gevaarlijk, maar wij waren het er ook niet mee eens dat dit buurtje door sloop zou verdwijnen. Iemand van ons is toen dat pandje gaan bewonen, hij heeft het min of meer gekraakt.

We kregen contact met de groep Bewoon Mij en met Zaans Schoon. De afbraak ging inmiddels door. We hebben onze werkgroep toen omgezet in een Stichting om sterk te staan in het overleg met de gemeente. Dat was in 1979.

Het resultaat was dat er een plan kwam, dat werd besproken met de gemeente en met de bewoners. Er werden wijzigingen in aangebracht en nu omvat het globale plan 22 nieuwbouwwoningen en zes bestaande huizen plus een atelier.

Zaanlander 3 juli 1979

Stichting blaast nieuw leven in Domineestuin

ZAANDIJK – De bewoners van de Domineestuin en omgeving hebben in samenwerking met enkele andere enthousiaste Zaandijkers de stichting Domineestuin opgericht. Die stichting stelt zich ten doel het authentieke buurtje tussen het bedrijf van Pielkenrood en Plan Donker te behouden en eventueel uit te breiden. Om dat economisch ook haalbaar te maken wordt gedacht om veel enthousiaste vrijwilligers in te schakelen. Verder wil de stichting vooral één en tweepersoonshuishoudens helpen aan een woning in de Domineestuin.

Vorig jaar juni kwam een van de houten huisjes in de Domineestuin leeg te staan. Om te voorkomen dat dit huisje in de brand zou worden gestoken (wat het lot is geweest van een ander pand in het buurtje) zorgden de bewoners van het buurtje dat het pand bewoond en bewaakt werd.

Dat was het begin van de werkgroep die zich in het afgelopen jaar heeft beziggehouden met het aftasten van de mogelijkheden om de Domineestuin te handhaven. De dienst van Zaanstad had inmiddels een advies uitgebracht om de acht huisjes te slopen.

De werkgroep besloot om een stichting in het leven te roepen zodat men zich beter naar buiten toe kon opstellen.

Men maakte een structuurplan voor het gebied dat niet alleen het behoud van de huidige acht woningen behelst, maar ook een uitbreiding van het buurtje met nog eens twintig panden.

Twee van die panden heeft men onlangs gekregen van Cacao De Zaan. Die panden stonden op het Zaagselpad te Zaandijk en zijn door de initiatiefnemers zelf gesloopt. Momenteel liggen ze opgeslagen in een loods in afwachting van een eventuele herbouw in het gebied van de Domineestuin.

Eén van de belemmerende factoren voor een eventuele herbouw van die woningen is het milieuhygiënische aspect. Zoals bekend heeft het Zaanstad veel moeite gekost om van de Provinciale Milieuspecteur dr. H. Copier toestemming te krijgen om woningen te mogen bouwen in Plan Donker vanwege de overlast van Friwessa en Pielkenrood.

„In eerste instantie zal dr. Copier ook woningbouw in de Domineestuin niet toestaan, maar ik vind dat je je daar niet bij moet neerleggen en erover moet gaan praten, we willen daarbij wijzen op de historische aspecten van de Domineestuin", aldus één van de bestuursleden van de jonge stichting.

Een ander aspect dat de stichting op korte termijn zal bezighouden is het opstellen van een kostenexploitatie. Aan de hand daarvan zal de economische haalbaarheid van het ambitieuze plan moeten blijken.

„We willen graag dat de gemeente de grond aan ons overdraagt in erfpacht. Daarnaast schrijven we bedrijven aan voor een financiële bijdrage voor het project. We hebben al een klein beginkapitaal maar dat is niet voldoende. We rekenen op zelfwerkzaamheid van de huidige en de toekomstige bewoners om de kosten te drukken. Bij de bewoners is het idee in ieder geval aangeslagen want na jaren van onzekerheid, waarin niets aan de huizen werd gedaan, begint men nu weer vlijtig te timmeren en te schilderen".

De stichting zal een brief aan de gemeenteraad schrijven waarin zij haar motiveringen om de Domineestuin te behouden ook uiteen zal zetten.

Zaanlander 23 september 1978

ZAANDIJK – Gemeente Zaanstad wil de historische structuur van de Domineestuin in Zaandijk weer laten herleven. De afdeling stedenbouwkunde van Zaanstad is al enkele jaren bezig met het maken van een plan om dit historische buurtje weer in oude eer en glorie te herstellen, een plan, dat moet passen in het kader van de bestemming van gebied-Donker.

Om de Domineestuin (tussen de Prunuslaan en het Hazepad) weer te herstellen heeft men verscheidene plannen opgesteld. Zo biedt het buurtje de mogelijkheid om historische panden, die elders in Zaanstad moeten verdwijnen, te herbergen. Ook bestaat de mogelijkheid om in het buurtje te komen tot nieuwbouw, die dan aan de bestaande situatie moet worden aangepast. Daarbij zal ook getracht worden om de bestaande woningen in de Domineestuin te handhaven, als dit technisch mogelijk is. Het is echter niet de bedoeling om er een soort museumje van te maken, zoals bij de Zaanse Schans is gebeurd.

„Het is absoluut niet zo, dat de Domineestuin een toevluchtsoord wordt van historische panden. Als het enigszins kan moeten historische panden blijven staan waar ze staan. Maar in een noodgeval is die mogelijkheid er om ze over te brengen", aldus de stedenbouwkundige van Zaanstad, ir. F. A. de Brouwer. „Het is wel zo dat, wélk plan ook uitgevoerd gaat worden, de historische structuur van het buurtje voorop blijft staan".

Wanneer met de uitvoering van het herstel van de Domineestuin kan worden begonnen is nog niet bekend. „Er zijn nog geen besluiten genomen. Er vindt nog steeds overleg plaats met hogere overheden over de aanpassingen die moeten plaatsvinden in verband met geluidshinder van de Provincialeweg, de fabrieken Nomafa en Pielkenrood". aldus de heer De Brouwer.

Overigens wordt de technische staat van de huidige woningen aan de Domineestuin twijfelachtig genoemd. Zeker als bij de uitvoering van plannen begonnen moet worden met het aanleggen van leidingen en riolering is het de vraag of de woningen dit kunnen doorstaan. „In het ergste geval moet er misschien wel wat gesloopt worden. Maar nogmaals, daar is dus nog helemaal geen zekerheid over", zegt de heer De Brouwer, die echter wel direct zegt, dat het Hazepad geheel in originele staat blijft bestaan. „Die woningen zijn over het algemeen nog erg goed. Maar het Langepad en Domineestuin... ja, daar kijken wel een beetje tegen aan.

Voor de nieuw te plaatsen woningen is het de bedoeling dat er uitsluitend wordt voorzien in de eigen woningbehoefte van Zaanstad. Althans, het als uitgangspunt sectorwoningen toe te laten".

Dat zal dan eerder kunnen gebeuren met woningen, die op het eigenlijke terrein van Donker gebouwd worden, dan bij woningen, die in de Domineestuin worden gerealiseerd. De kavels in dit buurtje zijn namelijk vrij klein, zodat er alleen maar kleine, karakteristieke huisjes gebouwd kunnen worden, of neergezet afkomstig van een andere plaats uit Zaanstad.

Plannen om woningen te zetten op het terrein van Donker zijn echter niet nieuw. Die plannen bestonden al vór voor de samenvoeging van de Zaangemeenten. De voormalige gemeente Zaandijk heeft in die tijd nog de grond van de houthandel Donker en Schipper gekocht. Vorig jaar werd bekend, dat het realiseren van woningen op het Donker-terrein wel heel moeilijk zou worden, omdat er nieuwe eisen op komst waren met betrekking tot geluidshinder en stankoverlast.

„De ambtelijke dienst reageerde in eerste instantie nogal somber, we dachten het nooit meer te redden", zegt de heer De Brouwer. „Maar toen is Zaanstad gesprekken begonnen met de provinciaal inspecteur van het ministerie van volksgezondheid en milieuhygiëne en het blijkt, dat er toch openingen bestaan om woningen wél te bouwen.

De vraag is alleen wie de aanvullende maatregelen moet betalen, het aanbrengen van geluids- en stankwerende toestanden en zo..." Mocht daar eenmaal overeenstemming in zijn bereikt, dan kan Zaandijk rekenen op ongeveer 170 woningen op het terrein van Donker, en ongeveer tien in het Domineestuin-buurtje.